

Марія Іванівна
ЛИТВИНЕНКО-ВОЛЬГЕМУТ

ДЕРЖАВНИЙ ОРДЕНА ЛЕНІНА
АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ УРСР
ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

МАРІЯ ІВАНІВНА
ЛИТВИНЕНКО-ВОЛЬГЕМУТ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
І МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ УРСР
КИЇВ – 1958

Ліза. «Пікова дама» Чайковського.

Серед славних імен корифеїв українського оперного мистецтва ім'я Марії Іванівни Литвиненко-Вольгемут заслужено посідає одне з найпочесніших місць. З ним органічно пов'язана історія народження і розвитку національної опери на Україні, особливо українського радянського оперно-театрального мистецтва.

Понад сорок років творчого життя віддала Марія Іванівна оперній сцені, створивши близько ста незабутніх образів. Вона завоювала всенародне визнання, здобула широку популярність не тільки на Україні, а й далеко за її межами.

Марія Іванівна народилась у Києві, в сім'ї робітника заводу «Арсенал». Пісня, музика були найбільшою втіхою і розрадою в тяжкому житті родини Литвиненків. Співали всі — і батько (контроктава), і брати Яків (тенор) та Павло (баритон), і сестри Ганна й Олександра. Спів супроводжувався акомпанементом на гітарі і мандоліні. З п'яти-шести років маленька Марія також стала учасницею родинного ансамблю.

З семи років дівчинка вже співала у церковному хорі, а вдома, потай від стороннього ока, щось сама «представляла», імпровізувала удаваних героїнь.

Перший оперний спектакль, на який вдалося потрапити дівчинці — «Дубровський» Направника (партію Маші співала Шульгіна) — відкрив перед нею незнаний привабливий світ. Враження було таке сильне, що маленька глядачка не помітила, як переважилась через бар'єр...

Мріючи про оперну сцену, про «справжній» театр, чотирнадцятирічна Марія почала відвідувати аматорський музично-драматичний гурток при військово-фельдшерській школі. Там вона зіграла ролі Галі в «Назарі Стодолі» Т. Шевченка, Наталки Полтавки в однойменній опері М. Лисенка, Оксани в «Запорожці за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського.

Наталка Полтавка
(однойменна опера Лисенка).

Талановита дівчина хотіла вступити до Київського музичного училища, але дочці робітника порадили... обрати більш відповідну їй соціальному станові професію.

Минув рік. І Марія, прагнучи оволодіти складним мистецтвом співу, знову відчинила двері училища. Тепер на неї звернула увагу М. П. Алексеева-Юневич, професор училища, відома раніше співачка Петербурзького оперного театру. Вона прослухала дівчину і, зворушена її яскравим обдаруванням, два місяці безкоштовно готувала до іспитів. Марія склала їх на відмінно, а швидко її вже звали «справжньою окрасою» училища.

1912 рік — рік закінчення училища — став початком професіонального творчого шляху артистки. Молода співачка, закохана в рідне мистецтво, вирішила присвятити себе українському театру і вступила до трупи М. К. Садовського, що мала в своєму репертуарі ряд оперних вистав.

— Така мала і такий голос! — прослухавши Марію, вигукнув

Купава. «Снігуронька» Римського-Корсакова.

Микола Карпович і тут же додав: — Велика дорога простелить-ся перед тобою, мала, тільки працнй і не відступай!

7 (20 за новим стилем) вересня 1912 року Марія Іванівна з успіхом дебютувала в «Запорожці за Дунаєм» в ролі Оксани, а через два дні — в «Наталці Полтавці». Далі — «Галька», «Сільська честь», «Пан сотник», «Чорноморці», «Вій».

Праця з корифеєм українського реалістичного театру М. К. Садовським і диригентом Кошицем відіграла чималу роль у творчій біографії артистки. Вона відкрила їй цілющі джерела глибоко національного, правдивого мистецтва.

Голос артистки мужнів, набирався сили, краси, нових барв. Він владно вимагав великої оперної сцени, якої не мала тоді Україна. Це добре розумів М. К. Садовський, і коли Марію Іванівну запросили до Петербурзького театру музичної драми, він, прощаючись зі своєю улюбленицею, сказав:

— Ідь, мала. Тобі вже треба більшого простору; цього ми зараз дати не можемо. Зростаєш, вдосконалюєшся і не забувай рідної сторони... Буде колись і на Україні велика оперна сцена!

Ці слова прозвучали пророче.

Протягом 1914—1916 років Марія Іванівна — солістка Петербурзького театру музичної драми, де під керівництвом відомих диригентів Павлова-Арбеніна, Біхтера, Маргуляна, Фітельберга та інших ішли найвидатніші опери російської і світової класики. Марія Іванівна відразу ж стала виконавицею головних лірико-драматичних партій. Музикальність, рідкісний красою тембру і силою голос, його великий діапазон, феноменальна музична пам'ять у поєднанні з неабиякими сценічними даними стали запорукою швидкого творчого успіху співачки. Однаково блискуче виконувала вона і ліричні партії Оксани в «Черевичках» та Маргарити у «Фаусті», і драматичні — Лізи в «Піковій дамі» та Аїди в однойменній опері Верді. Особливо вдало провела артистка роль Купави, в якій вона дебютувала. Крім того Марія Іванівна підготувала і виконувала партії Тетяни («Євгеній Онегін»), Мікаели («Кармен»), куртизанки («Казки Гофмана») та інші.

Праця у Петербурзькому театрі музичної драми з видатними майстрами російської опери, серед яких досить назвати ім'я Ф. І. Шаляпіна, була для артистки справжньою школою.

Але співачка завжди згадувала прощальні слова М. К. Садовського, їй не давали спокою затаєні мрії про створення українського національного оперного театру. І ось вона знову в Києві (антреприза Багрова). Марію Іванівну, виконавицю нових партій в операх «Казка про царя Салтана», «Флорія Тоска» та ін., палко вітає київський глядач. З особливою задушевністю

Оксана. «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського.

Ярославна. «Князь Ігор»
Бородіна.

співає вона партію Ярославни в «Князі Ігорі», розкриваючи всю красу і духовну велич своєї героїні.

Жовтень 1917 року М. І. Литвиненко-Вольгемут зустрічає у Харкові. Незабутні величні дні революційних подій!.. Народження нового соціалістичного світу.

Великий Жовтень знаменував вільний розквіт рідного мистецтва, за який боролись великі митці минулого.

В буремні дні громадянської війни М. І. Литвиненко-Вольгемут, як член агітбригади, бере активну участь в концертному обслуговуванні Червоної Армії.

У 1919 році, коли оперою «Утоплена» М. Лисенка відкрився в Києві український театр музичної драми, М. Литвиненко-

Кума. «Чародійка»
Чайковського.

Вольгемут виступила в заголовній ролі. Протягом 1919—1922 років вона у Вінниці, а після закінчення громадянської війни у складі акторської бригади (разом з Микишею, Лубенцовим та іншими) їде у велику концертну подорож по Україні. Бригада виступає переважно перед робітниками цукрових заводів, трудящими Лубен, Миргорода, Полтави та інших міст.

З 1923 по 1935 рік М. І. Литвиненко-Вольгемут працює у столичному оперному театрі Харкова. Для своїх бенефісів вона обирає «Гальку» Монюшка (1923), що йшла в українському перекладі, «Катерину» Аркаса (1924). У цих виставах брали участь також Козловський, Донець, Тессейер. Тут з новою силою розквітнув її талант. Всі провідні партії лірико-драматичного сопранового репертуару мали в особі Марії Іванівни найвидатнішу виконавицю. За її участю були здійснені постановки перших опер українських радянських композиторів.

За час роботи в Київському театрі опери та балету (з 1935 р.) М. І. Литвиненко-Вольгемут створила класичні жіночі образи

Ортруда. «Лоенгрін»
Вагнера.

в операх Лисенка, в «Запорожці за Дунаєм» та інших видатних творах української, російської і західноєвропейської оперної класики.

Особливо великою любов'ю і популярністю на Україні та за її межами користується «Запорожець за Дунаєм» за участю М. І. Литвиненко-Вольгемут і І. С. Паторжинського в партіях Одарки і Карася. Це шедевр майстерності сценічного і вокального втілення невмирущих образів безсмертної національної опери.

Виступи артистки на Київській оперній сцені стали її справжнім творчим тріумфом.

На першій декаді українського мистецтва в Москві (1936 р.) Марія Іванівна за видатні творчі успіхи була нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора. Того ж року в першому списку імен найбільших майстрів театрального мистецтва Радянського Союзу, яким Уряд присвоїв почесне звання народного артиста СРСР, стояло й ім'я М. І. Литвиненко-Вольгемут.

За створений артисткою чудовий образ матері в опері Лисенка «Тарас Бульба» її було удостоєно Сталінської премії.

Принцеса Турандот (однойменна
опера Пуччіні).

Надія. «Аскольдова могила»
Верстовського.

Сцена з вистави
«Наймичка»
Вериківського.

В роки Вітчизняної війни М. І. Литвиненко-Вольгемут евакуювалась разом з театром до Уфи, а потім до Іркутська. Там вона напружено працювала над новим оперним репертуаром, сповнюючи кожен свою партію глибоким змістом.

Вона часто виступала в госпіталях перед пораненими, виїздила на фронті у складі концертних бригад. Бійці добре знали ім'я Литвиненко-Вольгемут і захоплено зустрічали артистку.

У повоєнні роки Марія Іванівна, поряд з партіями з відомих класичних опер, створює яскраві образи в нових операх радянських композиторів («Наймичка» Вериківського, «Богдан

Мати. «Тарас Бульба» Лисенка.

Хмельницький» К. Данькевича). Образ Варвари, мужньої жінки-патріотки, набув у її виконанні такої внутрішньої сили, піднісся до такої міри узагальнення, що надовго залишиться класичним зразком.

Сцена з вистави «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського.

М. І. Литвиненко-Вольгемут відома широким колам радянських глядачів і як видатна камерна співачка. З винятковою любов'ю і натхненням виконує артистка твори народно-пісенної лірики, активно популяризуючи і пропагуючи українську пісню в масах.

Марія Іванівна веде велику педагогічну роботу як професор Київської державної консерваторії, передаючи свій великий творчий досвід молодим співакам. Випускники її класу гідно поповнюють склад солістів оперних театрів України та інших республік Радянського Союзу.

Всю силу і багатство свого таланту М. І. Литвиненко-Вольгемут віддає своєму народові, рідній Комуністичній партії, членом якої вона є з 1944 р., великій справі творення і розвитку соціалістичного мистецтва.

Орден Леніна і три ордени Трудового Червоного Прапора на грудях видатної артистки — гідний знак високої оцінки її заслуг перед українською культурою.

І. СТЕБУН

Варвара. «Богдан Хмельницький» Данькевича.

Редактор *Л. П. Нагорна*
Художник *Б. Й. Бродський*
Художній редактор *О. З. Павловський*
Технічний редактор *Л. О. Петронюк*
Коректор *С. М. Пільчевська*

*

ИЛЬЯ ИСААКОВИЧ СТЕБУН
Мария Ивановна Литвиненко-Вольгемут
(На українском языке)

*

БФ 02256. Здано на виробництво 28.X 1957 р.
Підписано до друку 22.IV 1958 р. Формат
60×84^{1/16} друк. арк. 1, пап. арк. 0,5. Обл.-вид.
арк. 0,9. Тираж 5000. Зам. 28.

*

Книжкова ф-ка „Жовтень“ Головвидаву Мін-
істерства культури УРСР. Київ, Артема 23.

1 крб. 35 коп.